

مقایسه تطبیقی مساجد سنتی با مدرن با توجه به الگوی اولیه مسجد

صدف سرمدی

دانشجوی دکتری معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب

خلاصه

استنتاج از آیه «و ما خلقت الجن و الانس الا ليعبدون» روشن می‌کند که پدیده‌ای به نام مسجد قبل از تعیین کالبدی و شکلی کامل در عالم خارج، زاینده طبیعی و مدلول و معلول تعریف عبادت در اسلام است، که فراتر از زمان و مکان خاص قرار دارد. براساس احادیث، هر جا که نماز برگزار شود، آن مکان مسجد است و در هر جای مطهر می‌توان با خدا ارتباط داشت. عبادت، دعا و نماز به پیشگاه خداوند محدودیت مکانی ندارد اما دین اسلام براساس آیات متعدد قرآن، مسجد را مکانی مخصوص برای نماز نامیده است.

اسلام دارای نوعی جهان‌بینی و یک منطق نگرش است، بنابراین الگوی شکلی مستقیمی را تحمیل نمی‌کند و در بسیاری عرصه‌ها، با تبیین مفهوم و معنا، کشف ویژگی‌های جزئی و مادی مصادیق را بر عهده پیروان می‌گذارد. اسلام «چگونه فکر کردن» را در قالب کلی و اصولی خویش می‌آموزد، و در اختیار فرد و جامعه می‌گذارد، و آن‌گاه، آن‌ها به بهترین صورت در هر زمان بهره می‌برند.

به نظر می‌رسد که، در شکل‌گیری مساجد جهان عوامل گوناگونی تأثیر داشته است و همین تأثیرات باعث بروز تفاوت‌ها و یا مشترکات شده است. همه مساجد بر مبنای تفکر توحیدی دین اسلام بنا شده‌اند و از همین‌رو اصول واحدی دارند. آن‌چه تفاوت‌ها را به وجود آورده، عوامل اقلیمی، فقهی، قومی، آداب و سنن ملی و ... بوده است. گرچه همجواری با دیگر ادیان و مذاهب در بروز این تفاوت‌ها اثر داشته اما هیچ‌گاه اصول وحدت‌بخش مساجد در معماری اسلامی، دچار خدشه نشده است.

مقاله پیش‌رو پژوهشی است که با استفاده از روش کتابخانه‌ای، به شیوه کیفی، مبتنی بر مطالعات موجود تاریخی، تطبیقی و موضوعی، به جمع‌آوری و استنتاج اطلاعات پرداخته و طی آن با مقایسه تطبیقی مساجد سنتی با مساجد مدرن عصر حاضر به دنبال پاسخگویی به سؤالاتی نظیر، الگوی اولیه مساجد در اسلام برگرفته از چه عواملی است؟ و یا، اصول واحد رعایت شده در مساجد اسلامی چیست؟ می‌باشد. و در پایان از کلیت مطالب می‌توان به این جمع‌بندی رسید که یکی از سرچشمه‌های سودمند دستیابی به اصول طراحی مسجد، بهره‌گیری از الگوی اولیه و تجربیات عملی برخی طراحان مساجد می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: مسجد، معماری اسلامی، مساجد سنتی، مساجد مدرن، فضا